

Kansalaisareena
VAPAAEHTOISTYÖTÄ VARTEN

Omatoiminen vapaaehtoistoiminta

Anne Porthén

16.3.2022

Sisältö

- Käsitteen määrittelyä
- Omatoiminen vapaaehtoistoiminta ilmenee...
- Nuoret erityisesti esillä
- Hyödyt, mahdollisuudet, erot
- Johtamisesta
- Toiminnan sudenkuopista
- Esimerkkejä
- Pohdiskellen muutamia kysymyksiä

Vapaaehtoistoiminnan periaatteet läsnä

- Palkattomuus
- Luottamuksellisuus
- Tasa-arvoisuus
- Puolueettomuus
- Suvaitsevaisuus
- Toisen kunnioittaminen
- Toiminta tavallisen ihmisen tiedon ja taidoin

Omatoiminen vapaaehtoistoiminta –käsitteenä laaja

- Määritelty omaehtoiseksi vapaaehtoistoiminnaksi tai **itseorganisoiduksi** vapaaehtoistoiminnaksi
- Organisoimaton vapaaehtoistyö, josta aiemmin puhuttiin omaehtoisena auttamisena
- Vapaa kansalaistoiminta on sellaista kansalaisyhteiskunnan toimintaa, joka ei ole organisoitunut järjestöjen tai yhdistysten alaisuuteen.
 - *Tätä vapaamuotoista kansalaistoiminnan kenttää kutsutaan useimmiten neljänneksi sektoriksi.*

Vapaan kansalaistoiminnan piirteitä

- Neljännelle sektorille on **tyypillistä nopeus ja ketteruus**.
- **Samanmieliset** kohtaavat sosiaalisessa mediassa ja tarttuvat riuskasti toimeen.
- Toimintasuunnitelmat tai raporttien vääntäminen rahoittajille eivät ole tarpeen, vaan **toimimaan pääsee heti**.
- Neljännen sektorin toimintaan luetaan esimerkiksi kaupunkiaktivismi, kuten ravintola- ja kirppispäivät, ja sosiaaliseen mediaan keskittyvä toiminta, kuten Facebookin kierrätysryhmät ja turvapaikanhakijoiden kotimajoitusverkosto.
- Kynnys osallistua vapaaehtoistyöhön on madaltunut, moni suosii projektimuotoista vapaaehtoistyötä kuten pop up –vapaaehtoisuutta, kevytvapaa-ehtoisuutta ja vapaaehtoisturismia; vapaaehtoismatkailua.

Taustalla vaikuttamassa olevat syyt?

- Väestö- ja ikärakenteen muutos
- Väestö moninaistuu
- Järjestösektorin luonne on muuttunut, ammattimaistuminen kasvanut
- Valtionavustusten tilanne tulevaisuudessa?
- Ajan käytössä ja osallistumisen tavoissa nähtävissä olevia muutoksia; ihmiset ovat entistä kiireisimpiä ja vapaa-ajalle löytyy muutakin käyttöä-> tukee lyhytkestoisempaa toimintaa
- Covid-19-tilanne on edistänyt kertaluonteisia tehtäviä
- Kriisit -> tarve auttaa
- Merkityksellisyyden kokemuksen hakeminen? Tarpeellisuuden kokemus.
- Nuoret ovat kiinnostuneita vapaaehtoistoiminnasta saadakseen siitä hyötyä esim. opiskeluihin tai työllistymiseen -> osaamismerkkit ja osaamisen tunnistaminen

Omatoiminen vapaaehtoistoiminta

- *Toiminta voisi olla yksi vapaaehtoistyön tulevaisuuden toimintamalleista.*
- Korostuu **aktiivinen osallistuminen** ja omatoiminen tekeminen.
- Motivaatio lähtee itsestä.
- Helpot raamit toteuttaa.
- Itsestään lähtevä toiminta on tyypillisesti **joustavaa, innovatiivista** ja rakentuu vahvasti toimijoiden **autonomiaan**.
- Yksilölle hyvin tärkeiden ja henkilökohtaisten asioiden parissa toiminen -> arvot
- Auttamisen halu on vahva.

Omatoiminen/itseorganisoitu vapaaehtoistoiminta

Omatoimisessa ve-toiminnassa ei tarvitse maksaa jäsenmaksuja, **jäsenyys ei ole edellytys toimimiselle.**

Kuka tahansa voi ottaa toiminnasta vastuuta tai mistä tahansa toiminnan osa-alueesta, johon tuntee kiinnostusta

Vastuu toiminnasta on niillä, jotka tekevät työt, ei demokraattisesti äänestetyillä edustajilla.

Toiminnalla voi olla selkeä suunta tai visio, on toimintamuotoja vaikea suunnitella etukäteen, **koska toiminta syntyy vahvasti innostuksesta.**

Omatoiminen vapaaehtoistoiminta tarkemmin

Vapaaehtoinen saa arvostusta ja auktoriteettiaseman **oman toimintansa kautta**.

Formaalit **hierarkiat ovat hyvin kevyitä tai jopa olemattomia** ja niiden rooli liittyy usein resurssien hankkimiseen ja koordinointiin, sillä ilman virallista yhdistystä ei rahoitusta voi hakea.

Itseorganisoituvaa toimintaa **ei voi suunnitella paljoakaan eteenpäin**, sillä toiminta pohjautuu paljon **ihmisten innostumisen** mukaan.

Jos toiminta **ei innosta**, se useimmiten **loppuu**.

Toimintaan hakeutuva

Haluaa toimia omatoimisesti

On suuntautunut konkreettiseen tekemiseen

On vastuullinen ja utelias

Ei ole kontrollinhaluinen

On joustava ja innovatiivinen

Nuorten omatoiminen vapaaehtoistoiminta

- Nuorten omatoimisen vapaaehtoistoiminnan nähdään pääasiassa yleistyneen sekä kunnallisella tasolla että järjestökentällä.
- Nuorten omatoiminen ve-toiminta ovat tiiviisti kytköksissä nuorten haluun vaikuttaa ja osallistua.

”Herännyt aktiivisuus erilaisiin vaikuttamisen keinoihin ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen tukee tunnetta siitä, että voi olla osa jotakin itselleen merkityksellistä”

Nuorten omatoiminen vapaaehtoistoiminta

Nuorten oman toiminnan nähdään lisääntyneen sekä kunnallisessa nuorisotyössä että järjestökentällä erityisesti arvopohjaisessa työssä, esimerkiksi **tasa-arvon edistämisessä tai ilmastonmuutoksen torjumisessa.**

“Nuorten osallistumiseen ja vaikuttamiseen liittyvä kiinnostus on lisääntynyt se näkyy myös **käytännön tekoina ja toimintana.**”

“**Nuorten halu osallistua ja vaikuttaa** on kasvanut niin pieniin kuin suuriin asioihin (lähiympäristö, politiikka, oma tulevaisuus, isommat ja globaalit kysymykset).

Nuorten omatoiminen vapaaehtoistoiminta somessa...

Sosiaalisen median kanavat mahdollistavat **uusia erilaisia osallistumisen ja osallisuuden muotoja**.

Nuoria kuullaan kaikkien nuorisoalalla toimivien tahojen mukaan aiempaa enemmän, ja nuoria osallistetaan päätöksentekoon useilla eri tasoilla.

Digitalisaation ja globalisaation nähdään **avanneen** nuorille uudenlaisia väyliä toimimiseen, verkostoitumiseen ja vaikuttamiseen.

Toimijat **näkevät nuorten sukupolven aktiivisena, tiedostavana ja motivoituneena** vaikuttamaan itselleen tärkeiksi kokemiinsa teemoihin.

Omatoimisen vapaaehtoistoiminnan hyötyjä

Yksilölle

Keino kehittää itseään ja oppia uusia asioita.

”It was like a school for me”, totesi eräs hoivakodissa suomea ja ikääntyneiden kohtaamista oppinut vapaaehtoinen

Yhteisölle

Eläväinen osallistumisen kulttuuri lujittaa paikallisyhteisöjä.

Yhteisöllisyys ja osallisuus.

Esimerkiksi Helsingissä asukkaat järjestävät katujuhlia, yhteisötaidetta ja spontaaneja puistokonsertteja kesäaikaan lähes päivittäin.

Yritykset

Antavat omaa asiantuntemustaan eteenpäin.

Esimerkiksi yritysten ”vapaaehtoistyön päivät”

Omatoiminen ve-toiminta voisi olla yksi vapaaehtoistyön tulevaisuuden toimintamalleista

- Merkityksellinen syy, NYT
- Toimijat voivat tarjota alustan tai tilan helposti
- Voidaan kutsua helposti mukaan erilaisia ihmisiä
- Helppo liittyä mukaan
 - *Tule kokeilemaan tehtävää 15 min, 30 min jne.*
 - Some keskeinen alusta
 - Kokeilevaa ja ketterää kehittämistä ”ideoille”, joita ei helposti lähdetä toteuttamaan
 - Painopiste nopeassa toteutuksessa, toimintaa, ei suunnittelua
- Voi syntyä uudenlaisia malleja pitkäkestoisempaan vapaaehtoistoimintaan
- Oman roolin paikantaminen, identiteetin etsintä tietyissä elämänvaiheissa?

Omatoimisen vapaaehtoistoiminnan johtaminen

Johtaminen on usein luonteeltaan enemmän tai vähemmän kollektiivista

Johtajuus syntyy itseorganisoituvassa mallissa yleensä epävirallisen valtuuttamisen kautta

Kirkas visio ja selkeät tavoitteet mahdollistavat itseorganisoituvan toiminnan.

Omaehtoisuus, itseorganisoituminen sopii niille, jotka haluavat toimia omatoimisesti, ovat suuntautuneet konkreettiseen tekemiseen ja ovat vastuullisia.

Työn autonomia ja omaehtoisuus lisäävät omistajuuden tunnetta, samoin mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja päätöksentekoon.

Itseorganisoituvan toiminnan sudenkuoppia

Jos johtajuus on epäselvää, ihmisillä on taipumus valtuuttaa johtajiksi **ekstrovertejä ihmisiä, jotka eivät ole ns. johtajia**

Kun arvostus ja auktoriteetti syntyy toiminnan kautta, saattaa toimijat alkaa taistella tehtävistä ja **palaa loppuun**

Ihmiset saattavat kokea myös tulleen syrjäytetyiksi päätöksenteossa, vaikka olisivat toiminnassa mukana intohimoisesti ja heillä olisi asiantuntemusta

Osa voi toimia aktiivisesti ja osasta voi tulla siivellä kulkijoita

Sudenkuopan tyyppisistä vaikeuksista eteenpäin...

Tasa-arvoisuus
kohtaamisessa, kaikilla
on mahdollisuus johtaa

Toiminnan linjausten
määrittely yhdessä

Opitaan tunnistamaan
jaksamisen rajoja ja
keinoja omaan
hyvinvointiin

Aidon avoimuuden
lisääminen ja
vuorovaikutuksessa
ilmenevien esteiden
tunnistaminen

Näkemyksen tuominen
aidosti esille

Tasavertaisuus
tekemisessä

Itseorganisoidun ja organisoidun vapaaehtoistoiminnan erot

Itseorganisoitu

- Johtaminen kollektiivista
- Ei perehdytystä ja tukea
- Taloudellisia resursseja vähemmän
- Vastuut?
- Tuki ja perehdytys alkuun olematonta, myöhemmin voi hyödyntää mentorointia
- Pop Up –tyyppistä, talkoohenki
- Nopeammin voidaan toteuttaa
- Tekijä vastaa itse toiminnastaan ja sen laajuudesta ja määrästä
- Toiminta rajatonta-> jaksamisen ja uupumisen tilanteet -> tiedossa, eivät vedä vapaaehtoisia, vaikka intohimoa olisikin

Kansalaisareena

Organisoitu

- Johtaminen organisoitua
- Perehdytys ja tuki
- Taloudellisia resursseja enemmän
- Kyselyt, jaksaminen, hyvinvointi, virkistys
- Vastuut ja vakuutukset
- Pitkäkestoisempaa toimintaa
- Vaikutusten arviointi ja osoittaminen selkeämpää
- Ennakoitavuus
- Tekeminen rajattua

Käytännön tasolla ja esimerkkejä

Omasta aloitteesta syntynyt omatoiminen vapaaehtoistoiminta

- Naapurin omenien kerääminen, naapurin koiran ulkoilutus
- Hoivakodin kukkien istutus, kirjojen lukeminen

Suomen Kylät

- Avoimet kylät on kesäkuun toisena lauantaina järjestettävä valtakunnallinen tapahtumapäivä, jona sadat kylät ympäri Suomen kutsuvat tutustumaan toimintaansa ja järjestävät tapahtumia. Tapahtuman järjestävät yhteistyössä Suomen Kylät ry, maakunnalliset kyläyhdistykset ja paikalliset yhdistykset ja aktiivit.
- Tapahtuman aihe voi olla mikä vain: kahvit, talkoot, kirpputori, muotinäytös, karaoke, metsäretki
- Kylätoiminnassa erityisesti koronan aikaan on korostunut naapuriapu, kauppa-kassi-palvelut ja perinteiset talkoot

Käytännön tasolla ja esimerkkejä

- **Helsinkiläinen Kallio-liike** tarjoaa yhden näkökulman vapaaehtoisen tekemisen ja kaupunkiyhteisön kehittymisen väliseen suhteeseen.
- Kallio-liike edustaa neljättä sektoria ja kaupunkikulttuuria – ilmiöitä, jotka ovat ajankohtaisia ja yhteiskunnallisessa murroksessa. Liikkeen tekijät, samankaltaiset arvot ja kiinnostuksen kohteet jakavat aktiivit, edistävät Kallion ympäristön sosiaalista ja fyysistä laatua.
- He kyseenalaistavat toiminnallaan kaupunkitilan perinteistä käyttöä, edistävät vuoropuhelua Helsingin kaupungin ja asukkaiden välillä sekä ottavat kantaa ympäristön ja sosiaalisen ilmapiirin laatuun.
- Vastaavanlaisia kaupunginosayhdistyksiä on Helsingin alueella muitakin.

Pohdittavaksi...

**Miten huolehditaan
omasta hyvinvoinnista
ja jaksamisesta?**

**Miten perehdytystä ja
tukea saa?**

**Miten otat vastaan
omaehtoista
vapaaehtoistehtävää
tekevän?**

**Mitä pitää huomioida,
jos itse lähtisit
omatoimista ve-
toimintaa...?**

Lähteet

Aaro Harju <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/vapaaehtoistyon-johtaminen/>

Kansalaisareenan julkaisuja

Henrietta Grönlundin haastattelu, <https://ehyt.fi/uutishuone/uutiset/hyvaa-itselle-muille-ja-yhteiskunnalle/>

Allianssin verkkosivut, <https://nuorisotyosta.fi/nuorten-vapaaehtoistoiminta-ja-kansalaisaktivismi/>

Kansalaisareenan julkaisut: Vertaistuen moninaisuus 1/2021 ja Vapaaehtoistoiminnan arvo 2/2019

Anssi Ketonen viestintäpäällikkö, Suomen Kylät, puhelinhaastattelu 11/2021

Salla Kuuluvainen 2015. Vapaaehtoistyön johtaminen

Salla Seppälä

https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/38482/bachelor_Sepp%c3%a4l%c3%a4_Salla_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hyvinvointiaktiivisuuden käsikirja, <https://www.hyvinvointiaktivisti.fi/kavijat-osallistujat/vapaaehtoistoiminta/>

Sitran selvityksiä 2015, Vapaaehtoistoiminnasta iloa monille

Kansalaisareena

Kiitos!

Kysyttävää?

Kysymyksiä saa tuoda esille!

